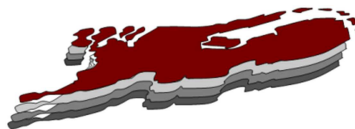

**Bureauonderzoek en Inventariserend
veldonderzoek - verkennende fase**

Vakantiepark Mölke (Dennenweg), Zuna gemeente Wierden (OV).

december 2019

Versie 1.1 (concept)

In opdracht van:
Aveco de Bondt

Colofon

Laagland Archeologie Rapport 367

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase
Vakantiepark Mölke (Dennenweg) te Zuna, gemeente Wierden (OV)

Auteur: Erwin Brouwer

In opdracht van: Aveco de Bondt

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: concept

Controle: T. Spitzers

Autorisatie: T. Spitzers

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie BV
Virulyweg 21F
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl
KvK-Nummer: 60294418

© Laagland Archeologie BV, Almelo, december 2019

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in november 2019 een Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase uitgevoerd op het terrein van Vakantiepark Mölke te Zuna. Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure rondom een herinrichting van het terrein. De meeste ingrepen gaan gepaard met een bodemverstoring die ruim binnen de ondergrens van 50 cm –mv valt. Conform het gemeentelijk beleid dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden bij ingrepen dieper dan 50 cm. Alleen de aanleg van een watergang in het meest noordelijke deel van het plangebied gaat gepaard met een ontgraving voorbij de vrijstellingsgrens.

Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht. Hiertoe zijn landschappelijke, archeologische en historische bronnen geraadpleegd.

Op basis van de inventarisatie ligt het plangebied in een zone met dekzandwelingen. In het plangebied en in de directe omgeving komen historische boerenerven voor en het centrale deel van het plangebied was rond 1832 in gebruik als bouwland. Tenminste één en mogelijk meer boerenerven zijn tot de 15e eeuw terug te voeren en zijn mogelijk nog ouder. De bouwlandontginning in het centrale deel dateert vermoedelijk uit dezelfde periode. Het te onderzoeken deel (de geplande locatie van de watergang) was in historische tijden in gebruik als hooiland, wat wijst op een laaggelegen, drassig terrein.

Op basis van de relatief lage ligging en het historische bodemgebruik worden geen boerderijplattegronden uit de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe Tijd verwacht. Mogelijk zijn wel resten van bijgebouwtjes (spiekers) aanwezig of andere sporen van terreininrichting, samenhangend met de nabije boerenerven. Mogelijk zijn in het plangebied resten van jagers/verzamelaars aanwezig (periode Laat-Paleolithicum – Vroeg-Neolithicum), maar de kans hierop wordt middelhoog geacht: het plangebied kent weinig reliëf, maar ligt wel dichtbij (ca. 70 m) de Regge. In de tussenliggende periode (Midden-Neolithicum tot en met Vroege Middeleeuwen was het gebied waarschijnlijk te nat en vlak om geschikt te zijn voor landbouw en bewoning.

Op basis van het bureauonderzoek is veldonderzoek uitgevoerd in de vorm van grondboringen. Het verkennende booronderzoek heeft tot doel het verwachtingsmodel te toetsen en zonodig aan te vullen. Hiertoe zijn verspreid over het toegankelijke deel van het plangebied verkennende boringen gezet. In dit stadium is verkennend booronderzoek de meest efficiënte onderzoekswijze om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Daarnaast zijn karterende boringen gezet. Karterend booronderzoek heeft tot doel archeologische vindplaatsen op te sporen.

Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat de bodem ter hoogte van de geplande watergang tot in de C-horizont is verstoord. De kans dat het gebied hier nog archeologische resten met een intacte archeologische context bevat wordt daarom laag geacht. De aanvullende karterende boringen ter plaatste hebben geen archeologische indicatoren opgeleverd. Op basis van de resultaten van het veldonderzoek wordt geadviseerd geen archeologisch vervolgonderzoek in het plangebied uit te voeren en het plangebied vrij te geven voor het aspect archeologie.

De implementatie van dit advies is in handen van de bevoegde overheid, de provincie Overijssel. De provincie wordt hierin vertegenwoordigd door haar deskundige, mevr. S. Wentink.

Mochten tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, of resten waarvan redelijkerwijze kan worden vermoed dat het om archeologische resten gaat, dan geldt op grond van de Erfgoedwet (art. 5.4) een meldingsplicht. Dit kan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, www.cultureelerfgoed.nl).

Samenvatting	5
1 Inleiding	8
1.1 Aanleiding onderzoek	8
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	8
1.3 Administratieve gegevens	9
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	10
1.5 Geplande verstoring	11
1.6 Gemeentelijk beleid	12
1.7 Onderzoeksdoel	13
2 Inventarisatie	14
2.1 Inleiding	14
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	14
2.3 Archeologie	16
2.3.1 Bekende archeologische waarden	16
2.3.2 Waarnemingen	16
2.3.3 AMK-terreinen	16
2.3.4 Gemeentelijke verwachtingskaart	17
2.3.5 Eerder archeologisch onderzoek	17
2.4 Historie	17
3 Conclusie en verwachtingsmodel	20
3.1 Conclusie	20
3.2 Verwachtingsmodel	20
4 Veldonderzoek	22
4.1 Beschrijving onderzoeksmethodiek	22
4.2 Resultaten: lithologie, lithogenese en bodemontwikkeling	22
4.3 Resultaten: archeologie	23
5 Conclusie en verwachting	24
6 Selectieadvies	25
literatuur	26
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	27
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	28
BIJLAGE 3 Geomorfologische kaart	29
BIJLAGE 4 Actueel Hoogtebestand Nederland	30
BIJLAGE 5 Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	31
BIJLAGE 6 Bodemkaart	32
BIJLAGE 7 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	33
BIJLAGE 8 Boorpuntenkaart veldonderzoek	34
BIJLAGE 9 Boorstaten veldonderzoek	35

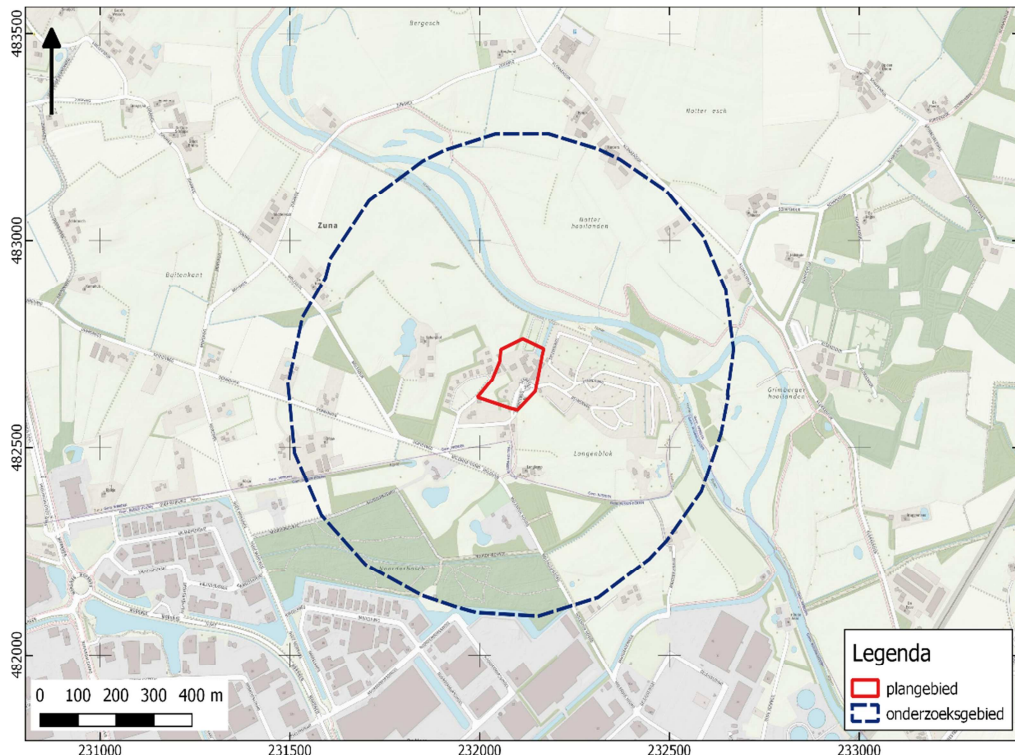
HOOFDSTUK 1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt een aantal ingrepen op het terrein van Vakantiepark Mölke aan de Dennenweg te Zuna, gemeente Wierden (OV). Voor de veranderingen op de bedrijfslocatie wordt een aanmeldnotitie vormvrije **MER**-beoordeling opgesteld. Het hier uitgevoerde onderzoek is een van de onderdelen hiervan.

Op basis van de archeologische verwachting voor dit gebied dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten. De opdrachtgever beoogt het onderzoek te gebruiken als input voor de aanmeldnotitie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied.

Het plangebied betreft Vakantiepark Mölke in Zuna, gemeente Wierden (OV), zie bijgaande afbeelding.

Het plangebied heeft een omvang van circa 1,75 ha. De omvang van de daadwerkelijk bodemverstorende ingrepen is echter veel kleiner. Voor de bureaustudie is het plangebied aangehouden. Het veldonderzoek heeft zich specifiek gericht op de te verstoren terreindelen.

Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Overijssel
Gemeente	Wierden
Plaats	Zuna
Beheerder/eigenaar grond	Fam. Van de Maat
Toponiem	Vakantiepark Mölke
Kadastrale perceelnummer(s) ¹	WDN02-X-130, 157
Laagland Archeologie projectnummer	ZUVA191
Datum conceptrapportage	
Datum definitief rapport	
XY-coördinaten	232055/482735
	232170/482735
	231995/482620
	232100/4825990
Oppervlakte/lengte Plangebied	ca 1,75 ha
Datering	neolithicum - nieuwe tijd
Complextype	Nietopgehoogde nederzetting zonder stedelijk karakter
Onderzoeksmeldingsnr	4755254100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase
Datum veldonderzoek	28-11-2019
Opdrachtgever	Aveco de Bondt
Goedkeuring bevoegde overheid	
Bevoegde overheid	Provincie Overijssel

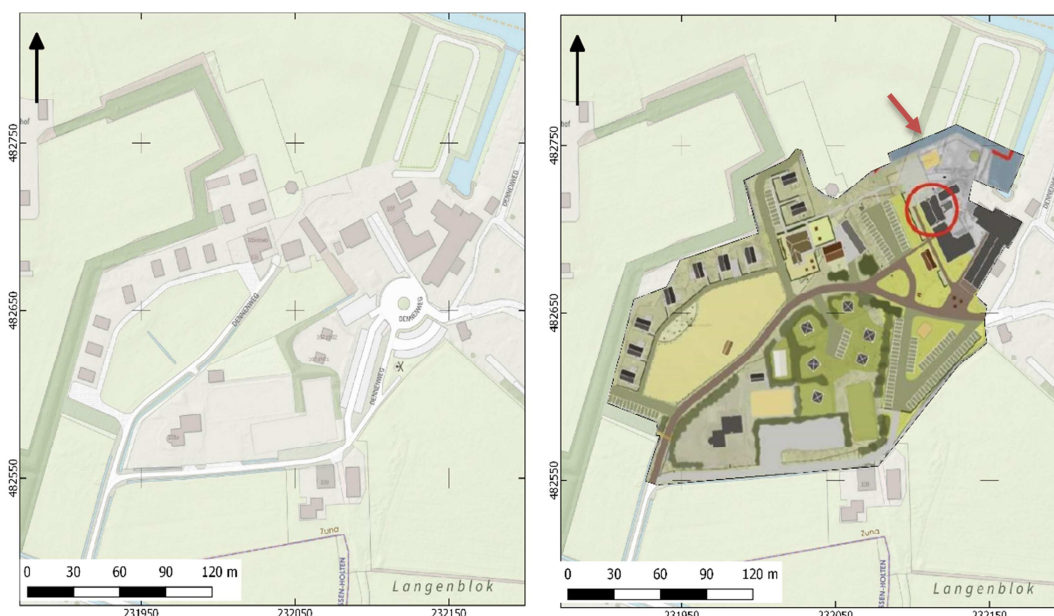
¹ kadastralekaart.com

Adviseur namens bevoegde overheid	Mevr. S. Wentink
Beheer documentatie	Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Overijssel E-depot voor de Nederlandse archeologie Archief Laagland archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV Virulyweg 21F 7602 RG Almelo 06 51 95 35 53
Projectleider/opsteller onderzoek	Erwin Brouwer erwin.brouwer@laaglandarcheologie.nl

Tabel 1. Objectgegevens.

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het plangebied is momenteel in gebruik als vakantiepark met bijbehorende voorzieningen. Delen van de te onderzoeken locaties zijn verhard en/of bebouwd. Het terrein bevat voor zover bekend geen kelders of andere ondergrondse kunstwerken en er zijn geen historisch waardevolle bouwwerken in het plangebied aanwezig.² De milieutechnische condities en het huidige en eventuele nieuwe waterpeil zijn niet bekend. Het eigendom/toekomstig gebruik blijft ongewijzigd. Onderstaande afbeelding toont de huidige en de gewenste nieuwe situatie.

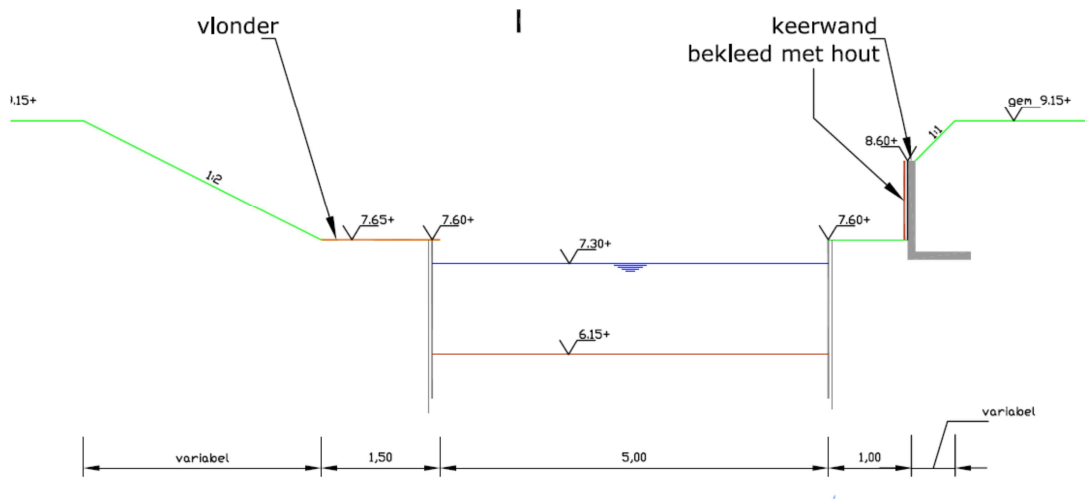

Afbeelding 2. Huidige situatie (links) en nieuwe situatie (rechts). De locatie van de aan te leggen watergang is met een rode pijl aangegeven.

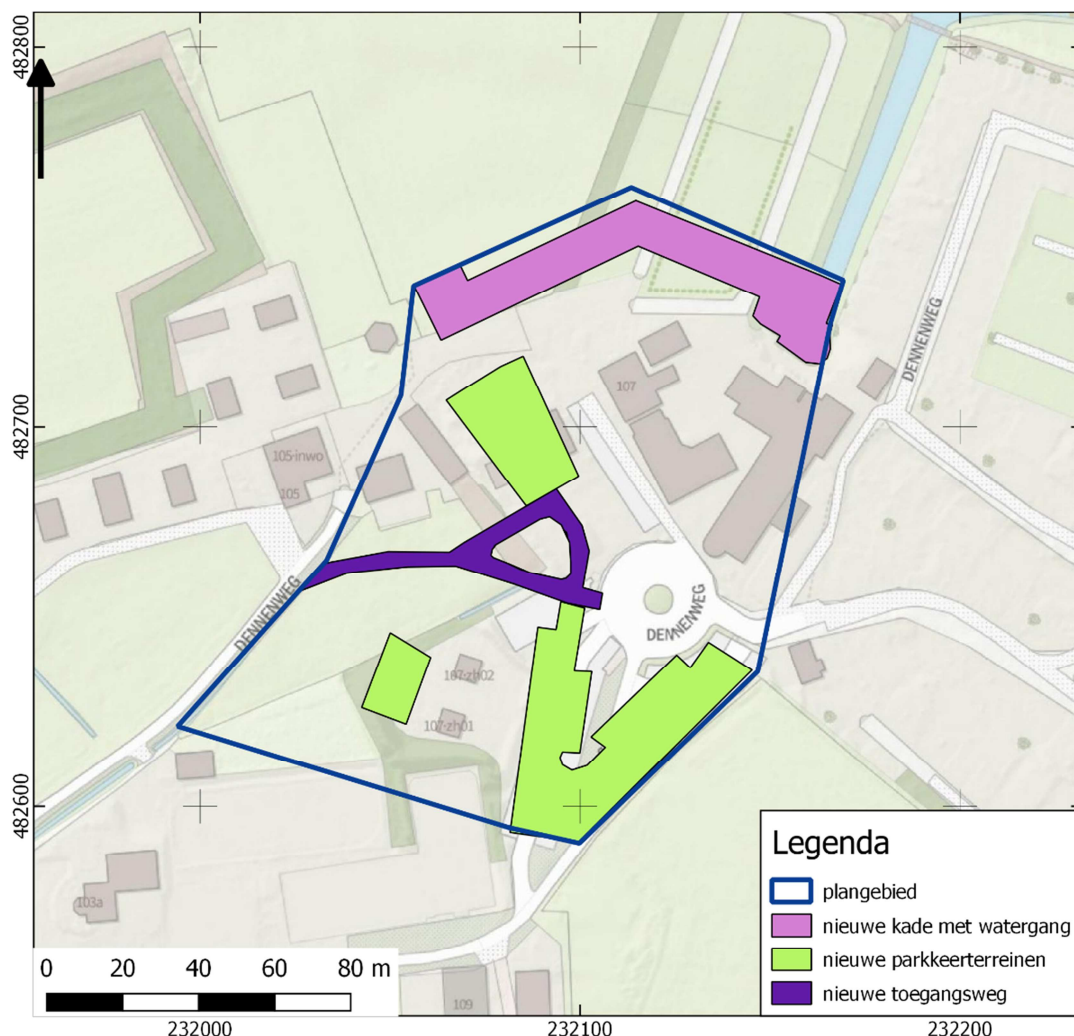
² bron: gemeentelijke monumentenlijst

1.5 GEPLANDE VERSTORING

De geplande – bodemverstorende – ingreep is hieronder afgebeeld. Het betreft het verlengen van het haventje. Over een lengte van ongeveer 110 m wordt hiertoe een nieuwe watergang gegraven, die aantakt op de huidige. De watergang wordt 5 m breed en krijgt een diepte van meer dan 3 m. Aan weerszijden worden kades aangelegd, zie onderstaande ontwerpdoorsnede.

Afbeelding 3. Dwarsdoorsnede van de watergang met kade.

Afbeelding 4. Geplande bodemingrepen. Alleen de nieuwe kade (lichtpaars) wordt dieper dan 50 cm -mv aangelegd.

De overige geplande ingrepen omvatten de uitbreiding van bestaande en aanleg van nieuwe parkeerplaatsen en de aanleg van een toegangsweg. De ontgravingen die hiermee gepaard gaan, blijven beperkt tot een diepte van hooguit 30 cm -mv en vallen daarmee binnen de gemeentelijke vrijstellingsgrens ten aanzien van archeologisch onderzoek. Meestal zijn de betreffende delen al voorzien van terreinverhardingen.

1.6 GEMEENTELIJK BELEID

De gemeente Wierden beschikt over een archeologische verwachtingskaart (zie Bijlage 5). Binnen het plangebied komen zones met een lage, middelhoge en hoge archeologische verwachting voor. De verwachtingskaart is voor zover bekend niet verankerd in een bestemmingsplan. Wel is een beleidsnota Archeologie opgesteld. Hierin is in de volgende gevallen een onderzoekspllicht aangegeven:

- *zones met een lage verwachting (buitengebied): onderzoeksplicht bij plangebieden groter dan 10 ha;*
- *zones met een middelhoge verwachting (buitengebied): onderzoeksplicht bij plangebieden groter dan 250 m² en ingrepen dieper dan 50 cm -mv;*
- *zones met een hoge verwachting (buitengebied): onderzoeksplicht bij plangebieden groter dan 100 m² en ingrepen dieper dan 50 cm -mv*

De omvang van de geplande verstoringen overschrijdt de vrijstellingsgrenzen zoals die in het vigerende gemeentelijk archeologiebeleid zijn aangegeven.

1.7 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden beoordeeld of en zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek nodig is om de archeologische waarde van het gebied te kunnen vaststellen.

HOOFDSTUK 2 INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Het plangebied ligt in een dekzandlandschap. Het dekzand is in de laatste fasen van de laatste ijstijd (het Weichselien, 116.000 – 11.500 voor heden) afgezet door de wind. Geologisch wordt dit dekzand gerekend tot de Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden. Op basis van twee nabije geologische boringen uit DINO-loket³ heeft het dekzandpakket hier vermoedelijk een dikte van slechts 50 - 60 cm. Daaronder liggen grove, grindhoudende zanden, die waarschijnlijk tot de Formatie van Kreftenheye kunnen worden toegeschreven. Dit zijn fluviatiele zanden, afgezet gedurende het Laat-Saalien, Eemien, Weichselien en Vroeg-Holoceen (circa 150.000 – 10.000 jaar geleden).

Uit geraadpleegde palaeogeografische kaarten⁴ blijkt gedurende het Holoceen geen sprake van veengroei is geweest in het plangebied, maar wel vlak daarbuiten. Tussen 1500/500 voor Chr. en 100/800 na Chr. lag het plangebied als een schiereilandje op een smalle dekzandtong temidden van veen in het noorden, oosten en zuiden.

Op de geomorfologische kaart (bijlage 3) ligt het plangebied vrijwel geheel in een zone met dekzandwelingen. Deze geomorfologische eenheid kenmerkt zich door weinig reliëf. In het zuidoosten raakt het plangebied een dekzandrug en ook ten noordwesten en -oosten komen dekzandruggen voor, die het wat noordelijker gelegen Reggedal flankeren. Dekzandruggen vormen wat meer geprononceerde delen in het landschap. Door de hogere ligging waren ze relatief goed ontwaterd. In dit deel van Nederland hebben dekzandruggen meestal een duidelijk podzolprofiel, dat zich alleen kan vormen indien het zand gedurende lange tijd een goede ontwatering heeft gekend.

³ www.dinoloket.nl, boring B28D1025 en 1036. Geologisch zijn deze boringen in DINO-loket niet geïnterpreteerd.

⁴ Vos e.a., 2013.

Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), zie bijlage 4 zijn de dekzandruggen rondom het plangebied duidelijk herkenbaar. Afgezien van de zuidoostelijke aangrenzende dekzandrug zijn met name in de noordelijke helft van het plangebied slechts kleine verhogingen zichtbaar. Mogelijk hangen deze samen met moderne bebouwing (ophoging). De zuidelijke helft is relatief laaggelegen. De hier aanwezige verhoging (felrood) betreft een boomwal. Onderstaande kaart toont een detailopname van het AHN.

Afbeelding 5. Detailopname van het plangebied op het AHN.

Op de bodemkaart (Bijlage 6) ligt de noordelijke helft op een hoge bruine enkeerdgrond; het zuidelijk deel ligt op een beekeerdgrond. De enkeerdgrond is gevormd door langdurige bemesting met minerale plaggen: vanaf de late middeleeuwen tot ver in de nieuwe tijd werden plaggen gestoken, vermengd met mest uit de potstal en vervolgens opgebracht op de akkers. In de loop van vele jaren kon hierdoor een dik plaggendeek (minimaal 50 cm) ontstaan. Plaggenbemesting vormt een grote investering in tijd en arbeid. Voor plaggenbemesting werden dan ook meestal alleen de meest geschikte, goed ontwaterde delen van het landschap geselecteerd. In dit deel van Nederland gaat het daarbij vooral om dekzandruggen. Voor wat betreft archeologie zijn plaggendecken belangrijk: enerzijds omdat locaties waar plaggendecken zijn opgebracht vaak al lang daarvoor waren bewoond en anderzijds omdat het eigenlijke plaggendeek deze resten vaak heeft beschermd tegen latere bodemingrepen.

Beekeerdgronden vormen zich onder relatief vochtige omstandigheden: het zijn meestal laaggelegen gronden. In het dekzand is meestal wel sprake van bodemvorming, maar deze is vaak niet- of nauwelijks te constateren. Bovenop het dekzand heeft zich een relatief dun eerddek gevormd. Soms is dat een restant van een oorspronkelijk aanwezig veenpakket, maar vaak ook is dit dek ontstaan doordat plantaardig materiaal sneller aangroeit dan het wordt afgebroken, een en ander onder invloed van een hoge grondwaterspiegel.

De aanwezigheid en vorm van de enkeerdgrond zoals deze op de bodemkaart is aangegeven is niet terug te vinden op het AHN (relatief hooggelegen, kussenvormig gebied) of op de geomorfologische kaart (relatief hooggelegen geomorfologische

eenheden, zoals een dekzandrug). De aanwezigheid van een plaggendek in het plangebied wordt echter niet verworpen, zie ook paragraaf 2.4.⁵

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 7 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied. In het plangebied zijn geen bekende waarden geregistreerd.

2.3.2 WAARNEMINGEN

In het onderzoeksgebied zijn diverse waarnemingen bekend:

Waarneming 428704 ligt ongeveer 115 m ten noordwesten van het plangebied in het Reggedal. Het betreft diverse vondsten uit voornamelijk de late middeleeuwen. De vindplaats wordt gerekend tot een nederzettingscomplex. Tot de vondsten behoren diverse kogelpotfragmenten en een brok tefriet. Naast de laatmiddeleeuwse vindplaats is ook een fragment van een vuurstenen kling (mesolithicum) aangetroffen. Ook deze wordt gerekend tot een nederzettingscomplex.

Waarneming 21510 bevindt zich circa 510 m noordwestelijk in het Reggedal. Ook dit betreft een nederzettingscomplex met vondsten uit de late middeleeuwen (kogelpotaardewerk, fragmenten steengoed en een ijzerslak. Daarnaast is een brok vuursteen aangetroffen dat in het mesolithicum wordt gedateerd en eveneens tot een nederzettingscomplex wordt gerekend.

Waarneming 17972 ligt ongeveer 675 m ten noordwesten. Dit betreft de vondst van een gewei bijl, vermoedelijk uit het mesolithicum. De vondstlocatie is in de Regge geplaatst.

Waarneming 19293 is geregistreerd op een afstand van circa 660 m noordoostelijk van het plangebied. Het betreft een twintigtal fragmenten van handgevoemd aardewerk. Deze worden in de Romeinse tijd gedateerd en tot een nederzettingscomplex gerekend.

2.3.3 AMK-TERREINEN

AMK-terreinen (= Archeologische Monumentenkaart) zijn terreinen waarvan bekend is dat zich archeologische resten in de grond bevinden. Het archeologisch belang daarvan is bovendien gewaardeerd. Zo zijn er AMK-terreinen van archeologisch belang, hoog, zeer hoog archeologisch belang en wettelijk beschermde AMK-terreinen van zeer hoog archeologisch belang).

⁵ Vaak blijkt de eerste kadastrale kaart uit circa 1832 een aanzienlijk nauwkeuriger beeld te geven omtrent de aan- of afwezigheid van een plaggendek dan de standaard (1:50.000) bodemkaart.

Binnen/grenzend aan het onderzoeksgebied zijn onderstaande AMK-terreinen geregistreerd:

AMK-terrein 13628 ('Het Middelensch') ligt ongeveer 365 m noordwestelijk van het plangebied. Het betreft een terrein van hoge archeologische waarde waar onder een plaggende sporen van bewoning (circa 20 vuursteenartefacten) uit het mesolithicum zijn aangetroffen. Daarnaast is aardewerk uit de Late Middeleeuwen vastgesteld.

AMK-terrein 13630 ('Het Notter Esch') ligt iets meer dan 500 m noord/noordoostelijk. In een perskuil in de zuidelijke rand van de es zijn circa 20 inheems-Romeinse aardewerkscherven aangetroffen (zie waarneming 19293).

2.3.4 GEMEENTELIJKE VERWACHTINGSKAART

Op de gemeentelijke verwachtingskaart (bijlage 5) ligt het plangebied overwegend in een zone met een middelhoge verwachting. Deze waardering is gebaseerd op de geomorfologische situatie (dekzandwelingen) en het AHN. Het zuidwestelijk deel heeft een lage verwachting. Dit betreft een laaggelegen, vlak terrein. Centraal in het noordelijke deel bevindt zich volgens de gemeentelijke kaart een hoeve uit circa 1500. Rondom deze hoeve is een buffer van 50 m gelegd, die wordt aangemerkt als zone met een hoge verwachting rondom een historisch element. Met de hoeve uit circa 1500 wordt waarschijnlijk Erve Scherphof bedoeld. In de volgende paragraaf blijkt echter dat deze net ten westen (of nog verder westelijk) van het plangebied was gelegen. Wel was op de betreffende locatie in 1832 en elders in het plangebied sprake van een boerderijf evenals iets zuidoostelijker in het plangebied. De historie van deze boerderijen voert echter waarschijnlijk niet tot in de Late Middeleeuwen terug.

2.3.5 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied hebben eerder archeologische onderzoeken plaatsgevonden. De onderzochte locaties zijn afgebeeld in bijlage 7. Onderzoeksmelding 428704 betreft een booronderzoek. Dit onderzoek is niet gepubliceerd in Archis3 of het E-depot, maar op basis van de beschrijving in Archis3 blijkt dat bij dit onderzoek archeologische resten zijn gevonden (zie waarneming nummer 415087).

Onderzoeksmelding 44178 betreft een omvangrijk bureau- en verkennend booronderzoek langs de waterlopen bij Notter/Zuna en Rijssen. In de nabijheid van het plangebied zijn grondboringen gezet (De Klokkendijk, ongeveer 635 m ten oosten/noordoosten van het plangebied). Op basis van het bureauonderzoek worden, naast resten uit de periode mesolithicum – nieuwe tijd ook specifieke watergerelateerde objecten verwacht (rituele deposities, voordes, watermolens, afvalplaatsen, bruggen). Het booronderzoek wijst een verstoord bodemprofiel uit, dat direct op een C-horizont rust. De top van de C-horizont ligt tussen 20 en 85 cm -mv.

2.4 HISTORIE

Het toponiem 't Mölke – de naam van het vakantiepark – is afgeleid van een watermolenetje dat hier in de 16^e eeuw stond. Op de eerste kadastrale kaart (Minuutplan) is de boerderij in het centrale deel van het plangebied genaamd 't

Mölke. De ligging van het watermolentje kon niet achterhaald worden, maar waarschijnlijk lag deze aan de Regge of eventueel aan een gegraven watergang die met de Regge in verbinding stond. Op geraadpleegde oude kaarten zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van een watermolen of een gegraven watergang in of in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.⁶

Afbeelding 6. Uitsnede uit de Horigheidskaart (gebaseerd op de eerste kadastrale kaart, circa 1832). De locatie van het plangebied is blauw omlijnd. beigegeel: bouwland, lichtgroen: weideland, groenbruin: heide; groen met blauwe streepjes: hooiland. Grijs: erf. Bron: hisgis.nl.

Alleen Erve Scherphof komt voor in de Schattingsregisters, die teruggaan tot 1475. Op het Minuutplan uit 1832 wordt het Erve Scherphof direct links van het plangebied overigens Erve Dekhorst genoemd en ligt verder westelijk een Erve Scherphof. Meestal bleef de naam van een erf door de tijd heen tamelijk constant en pasten nieuwe eigenaren zich aan de naam van het erf aan. Door vervelingen, spitsingen of door de tijd heen⁷ veranderen erven echter soms al dan niet geleidelijk van naam.

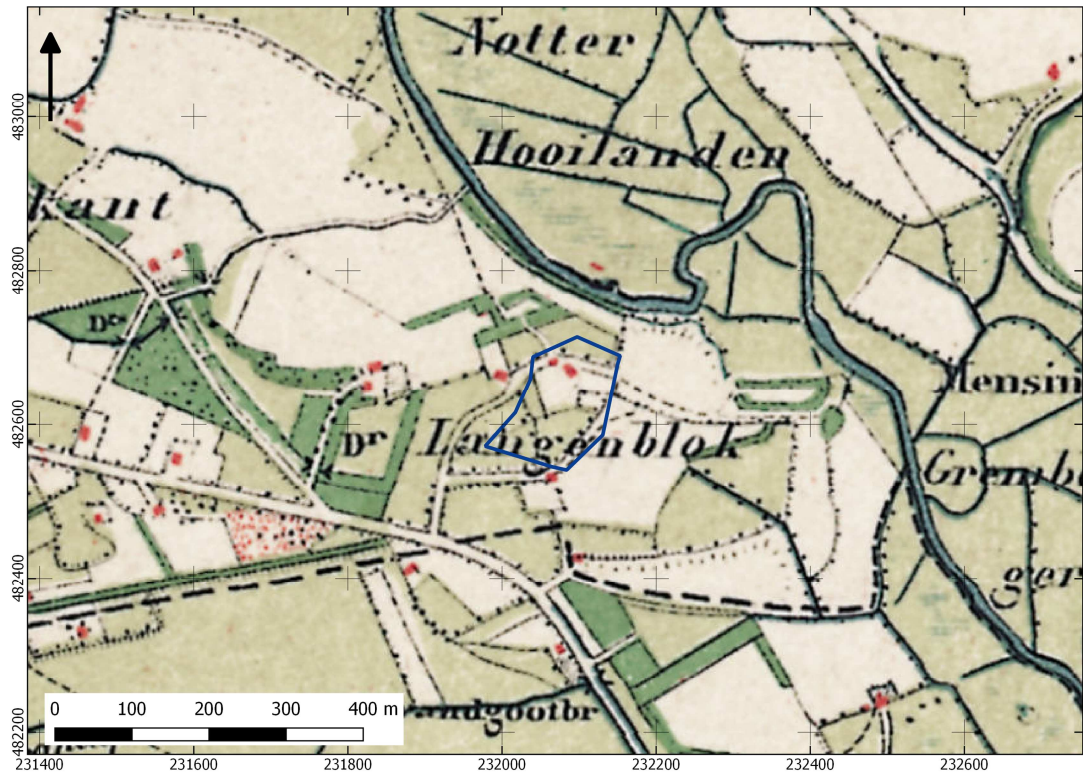
Erve Scherphof was een allodiaal (dat wil zeggen een eigengeërfd) goed. Niet alle boerenerven zijn in de Schattingsregisters opgenomen en het kan niet uitgesloten worden dat enkele of alle overige erven die hierboven zijn weergegeven eveneens een oorsprong in de Late Middeleeuwen hebben. Erve 't Meulke bijvoorbeeld verwijst naar een watermolen die hier of in de nabijheid stond in de 15^e eeuw.

⁶ Naast de in de tekst genoemde kaarten zijn hiertoe geraadpleegd de kaarten van Sgroten (1575), Mercator (1607), Ten Have (1648) en de Hottingerkaart (1787), te vinden op geo.overijssel.nl

⁷ In 1475 werd bijvoorbeeld gesproken van Erve Scharpehoff.

Op bovenstaande kaart is te zien dat het centrale deel in gebruik was als akker. Waarschijnlijk is daarbij een plaggendeek aangelegd. Op de locatie van de geplande watergang was in 1832 sprake van hooiland. Hooilanden waren relatief laaggelegen en drassig. 's Winters was het land meestal overstroomd.

Onderstaande kaart toont de topografische situatie rond van 1900 (zie afbeelding 7).

Afbeelding 7. Uitsnede uit de topografische kaart van 1900. Bron: topotijdreis.nl.

Ook hier is het centrale nog deel in gebruik als bouwland en is in het noordelijk en zuidelijk deel sprake van grasland (hooiland). Erve Sprekeling is van de kaart verdwenen. Daarentegen is direct ten zuiden van het plangebied een nieuwe boerderij aanwezig. Het plangebied wordt aangegeven als 'Langenblok'. Het toponiem 'blok' verwijst hier mogelijk naar een door houtgewas omsloten perceel.⁸ 'Langenblok' kan in dat geval verwijzen naar een langwerpige, (deels) door opgaand hout omsloten akkerareaal. Blokontginningen zijn veelal ontstaan in de tijd van de grote Middeleeuwse ontginningen (tussen circa de 11^e en begin 14^e eeuw). De locatie van de aan te leggen watergang is aldor onbebouwd geweest. Sinds circa 1973 is het terrein in gebruik als kampeerterrein.

⁸ dbnl.nl

HOOFDSTUK 3 CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Op basis van de inventarisatie kan het volgende geconcludeerd worden. Het plangebied ligt in een zone met dekzandwelingen. In het plangebied en in de directe omgeving komen historische boerenerven voor en het centrale deel van het plangebied was rond 1832 in gebruik als bouwland. Tenminste één en mogelijk meer boerenerven zijn tot de 15e eeuw terug te voeren en zijn mogelijk nog ouder. De bouwlandontginning in het centrale deel dateert vermoedelijk uit dezelfde periode. Het te onderzoeken deel (de geplande locatie van de watergang) ligt in het noordelijk deel van het plangebied. Dit deel was in historische tijden in gebruik als hooiland, wat wijst op een laaggelegen, drassig terrein. De aanwezigheid van een plaggendeek in het noordelijke plangebied (hoge bruine enkeerdgrond) zoals op de bodemkaart is aangegeven, kan op basis van oude kaarten en het AHN worden verworpen. Op basis van de gecombineerde gegevens kan de aanwezigheid van een podzolprofiel op de locatie van de geplande watergang niet worden bevestigd; gezien de hoge vochtigheid lijkt dit echter niet waarschijnlijk. Dit maakt dat het gebied waarschijnlijk niet geschikt was voor bewoning.

Elders in het plangebied zijn geen aanwijzingen voor een plaggendeek of geprononceerde dekzandopduikingen te zien op het AHN. In de omgeving zijn diverse vondsten bekend uit met name het Mesolithicum en de Late Middeleeuwen. Deze resten zijn op de bestaande escomplexen aangetroffen (Mesolithicum en Late Middeleeuwen) en in het Reggedal (Mesolithicum).

Het plangebied is morfologisch gezien tamelijk homogeen en in historische tijden nat en drassig. Mogelijk is bij de aanleg van het kampeerterrein grondverbetering en/of drainage toegepast en is het terrein – voor zover noodzakelijk – geëgaliseerd, zodat met enige bodemverstoring is te rekenen.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

In het plangebied zijn Middeleeuwse en/of Nieuwtijdse boerderijplattegronden en daarmee samenhangende sporen te verwachten. Op basis van de relatief lage ligging en het historische bodemgebruik op de locatie van de nieuwe watergang worden geen boerderijplattegronden uit de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe Tijd verwacht. Mogelijk zijn wel resten van bijgebouwtjes (spiekers) aanwezig of andere sporen van terreininrichting, samenhangend met de nabije boerenerven. Mogelijk zijn in het plangebied resten van jagers/verzamelaars aanwezig (periode Laat-Paleolithicum – Vroeg-Neolithicum), maar de kans hierop wordt middelhoog geacht: het plangebied ligt weliswaar nabij een rivierloop maar kent weinig reliëf. In de nabijheid zijn

dekzandopduikingen aanwezig die aantrekkelijker voor bewoning zijn geweest. Ook **in** de tussenliggende periode (Midden-Neolithicum tot en met Vroege Middeleeuwen) was het gebied waarschijnlijk te nat en vlak om geschikt te zijn voor landbouw en bewoning.

Eventuele nederzettingen uit de steentijd hebben een omvang van 50 – 200 m² (kleine variant) of 200 – 1000 m² (middelgrote variant). Nederzettingen uit de periode Late Middeleeuwen hebben meestal een omvang tussen 500 – 2000 m² (huisplaats).⁹

Archeologisch relevante resten liggen in de top van de natuurlijke ondergrond, mogelijk dicht onder het maaiveld onder een bouwvoor of eventuele ophogingslaag. De natuurlijke bodem wordt hier gevormd door dekzand waarin zich al dan niet een podzol heeft ontwikkeld.

Eventuele resten uit de steentijd bestaan uit vuursteenstrooiingen en ondiepe kuilen met houtskoolresten. Vanaf de Late Middeleeuwen is vooral te rekenen met aardewerk, natuursteen en verbrande leem, hoewel deze vondstcategorieën vooral op en in de directe omgeving van het hoofdgebouw zijn te verwachten. Bijgebouwen en sporen van terreininrichting zijn meestal enkel nog in de vorm van grondsporen (paalkuilen en greppels) aanwezig.

⁹ bron: Tol e.a., 2006.

HOOFDSTUK 4 VELDONDERZOEK

4.1 BESCHRIJVING ONDERZOEKSMETHODIEK

Het veldonderzoek heeft tot doel om meer inzicht te verkrijgen in de fysische situatie in het plangebied. Het dient de in het plangebied aanwezige bodems, de mate van versterking en de aanwezigheid van potentiële archeologische niveaus in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan er voor het plangebied een gespecificeerd verwachtingsmodel worden opgesteld dat gedetailleerder en nauwkeuriger is dan een verwachtingsmodel dat louter gebaseerd is op bronnen en globalere bodem- en geomorfologische kaarten.

Het te onderzoeken watergangtraject heeft een lengte van ongeveer 100 m. Het te onderzoeken deel was toegankelijk voor archeologisch booronderzoek. Het veldonderzoek bestond uit het zetten van vijf verkennende boringen. Verkennend booronderzoek is een snelle en kostenefficiënte onderzoeksmethode om de archeologische potentie van een plangebied in kaart te brengen. Aangezien de specifieke bodemopbouw in het plangebied niet bekend is, is verkennend onderzoek in dit stadium de meest geschikte onderzoeksmethode.

In afwijking van het Plan van Aanpak zijn tevens drie karterende boringen gezet op de locaties van boringen 1, 2 en 3. Aangezien deze boringen binnen 0,5 m van de verkennende boringen zijn gezet, is het bodemprofiel hier niet opnieuw beschreven. Karterende boringen hebben tot doel vindplaatsen op te sporen.

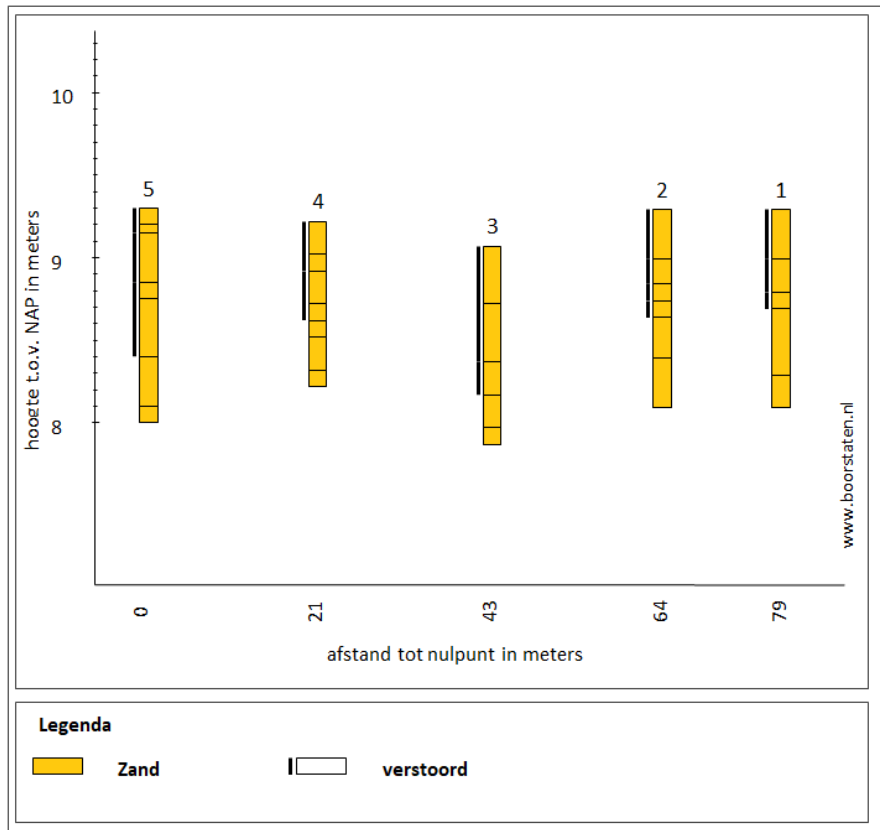
De verkennende boringen zijn uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De karterende boringen zijn gezet met een boor met een diameter van 15 cm. Hierbij zijn de boorkernen gezeefd over een maaswijdte van 4 mm.

De boringen zijn gemeten met GPS met een nauwkeurigheid van 3 m. Het bodemprofiel is beschreven volgens de norm NEN 5104 en ASB. De NAP-maaiveldhoogtes van de boringen zijn bepaald aan de hand van het AHN. De profielbeschrijvingen zijn opgenomen in bijlage 9. De boorpuntenkaart met de posities van de boringen is opgenomen in bijlage 8.

4.2 RESULTATEN: LITHOLOGIE, LITHOGENESE EN BODEMONTWIKKELING

De typerende bodemopbouw bestaat uit een verstoord pakket met een dikte van gemiddeld ongeveer 75 cm. De dikste versterking is aangetroffen in boring 3 (tot 90 cm –mv); de dunste in boring 4 (60 cm –mv). In het verstoorde pakket is een gelaagdheid aanwezig. De bovenste circa 30 cm is meestal homogeen donkergrijs of donkerbruin gekleurd en bestaat uit matig fijn, zwak siltig en matig humeus zand, vaak met wortels. De onderste laag is van wisselende dikte en heeft een vergelijkbare lithologie, maar is minder humeus en lichter van kleur (voornamelijk

bruingeel, grijsbruin) en toont vaak geelkleurende zandvlekjes. Dit betreft een deel van de C-horizont die in het verstoorde pakket is opgenomen. De gele zandvlekjes zijn meestal niet scherp begrensd, wat erop kan wijzen dat het om een relatief oude (subrecente) verstoring gaat. De begrenzing met de onderliggende C-horizont kan in de boringen zowel scherp als onscherp zijn. Onderstaande afbeelding toont een raaioprofiel van west naar oost.

Afbeelding 8. Raaioprofiel van west naar oost.

De top van het onderliggende intacte dekzand bestaat uit een C-horizont. Er zijn restanten van bodemvorming (E-, B- en/of BC-horizont) gezien. De top is meestal donkergeel/geel gekleurd, waarbij de donkergele kleur is veroorzaakt door roest. In enkele boringen zijn kleine roestbrokjes geconstateerd. Naar onder wordt de kleur lichter (lichtgeel/geel).

4.3 RESULTATEN: ARCHEOLOGIE

Tijdens de karterende en verkennende boringen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Tevens is geen (dun) plaggendek waargenomen, evenmin als sporen van bodemvorming (E-, B- of BC-horizont). In boring 2 is op een diepte tussen 55 en 65 cm (in het verstoorde pakket) een vuursteenfragmentje gezien: dit toont geen sporen van bewerking. In boring 3 zijn op een diepte van circa 40 cm (verstoorde laag) twee houtskoolsnippers aangetroffen en in boring 5 is baksteen aangetroffen in de bovenste 10 cm. Bovengenoemde resten zijn alle in verstoorde grond aangetroffen en kunnen niet als indicator voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats gezien worden.

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIE EN VERWACHTING

Het booronderzoek wijst uit dat er sprake is van een AC-profiel. De A-horizont bestaat hier uit een dik verstoord pakket. Waarschijnlijk is hier sprake van opgebrachte grond en grondverbetering om het voorheen drassige gebied geschikt te maken voor recreatiedoeleinden. Tijdens de aanleg is dekzand (C-horizont) opgenomen in de onderste laag van het verstoorde pakket. Vermoedelijk zijn deze C-horizontresten afkomstig uit de onderliggende C-horizont, maar het kan niet uitgesloten worden ze afkomstig zijn van elders (afschoven zandkoppen). Gezien de wisselende NAP-hoogten waarop de dekzandtop in de boringen is aangetroffen (zie afbeelding 8) en de soms scherpe begrenzing tussen verstoord pakket en C-horizont lijkt er in ieder geval plaatselijk sprake van een verstoring in de top van de C-horizont.

Er zijn geen sporen van bodemvorming (E-, B- of BC-horizont) aangetroffen. Mogelijk zijn deze afgegraven (een B-horizont is vaak slecht waterdoorlatend) maar het kan zeker niet uitgesloten worden dat er door een hoge grondwaterstand in het onderzochte traject nooit bodemvorming is opgetreden. Dit laatste wordt ondersteund door de historische situatie: het te verstoren deel van het plangebied is tot in de vorige eeuw aldoor in gebruik geweest als hooiland. De aanwezigheid van veel roest in de top van de C-horizont duidt eveneens op een slechte ontwatering. Niet bekend is in welke mate de oorspronkelijke top van de C-horizont nog aanwezig is.

Het ontbreken van bodemvorming, de roesthoudende C-horizont en de historische situatie duiden op een laaggelegen, vochtig terrein dat ongeschikt is geweest voor bewoning of landbouw. De resultaten van het booronderzoek bevestigen daarmee het verwachtingsmodel uit de bureaustudie. Resten van terreininrichting en sporen van bijgebouwtjes samenhangend met de nabijgelegen historische erven kunnen niet uitgesloten worden. Voor zover aanwezig kunnen deze resten alleen door gravend onderzoek worden opgespoord. Hoewel niet eenduidig, zijn er aanwijzingen dat de top de C-horizont is ontgraven, waardoor alleen nog resten van diepere grondsporen zijn te verwachten.

HOOFDSTUK 6 SELECTIEADVIES

Op basis van het uitgevoerde booronderzoek is de kans klein dat het plangebied archeologische sporen bevat. Resten van diepere grondsporen van terreininrichting en bijgebouwtjes samenhangend met de nabije historische erven kunnen nog bewaard zijn gebleven. De kans hierop wordt laag geacht. Om deze reden adviseren we geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven.

De implementatie van dit advies is in handen van de provincie Overijssel, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de provincie, mevrouw S. Wentink.

Mochten bij graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (033 421 74 56) of via de website: www.cultureelerfgoed.nl/contact.

literatuur

Berendsen, H.J.A., 2005 (1997). *Landschappelijk Nederland. De fysisch geografische regio's*. Assen.

Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land*. Assen.

Borsboom, A.J. en J.W.H.P. Verhagen, 2012. KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek. Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Gouda.

Bosch, J.H.A., 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A*.

Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.

Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2*. SIKB

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII

www.boorstaten.nl

www.topotijdreis.nl

www.hisgis.nl

www.grondwatertools.nl

www.kadastralekaart.com

Gebruikte kaarten

Historische kaarten vanaf 1890 tot en met 2015. Bron: www.topotijdreis.nl. Geraadpleegd op 27-11-2019

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), nauwkeurigheid Z-waarde ≤ 5 cm. Bron: www.ahn.nl. Geraadpleegd op 27-11-2019

Archeologische verwachtingskaart. Bron: gemeente Wierden. Geraadpleegd op 27-11-2019

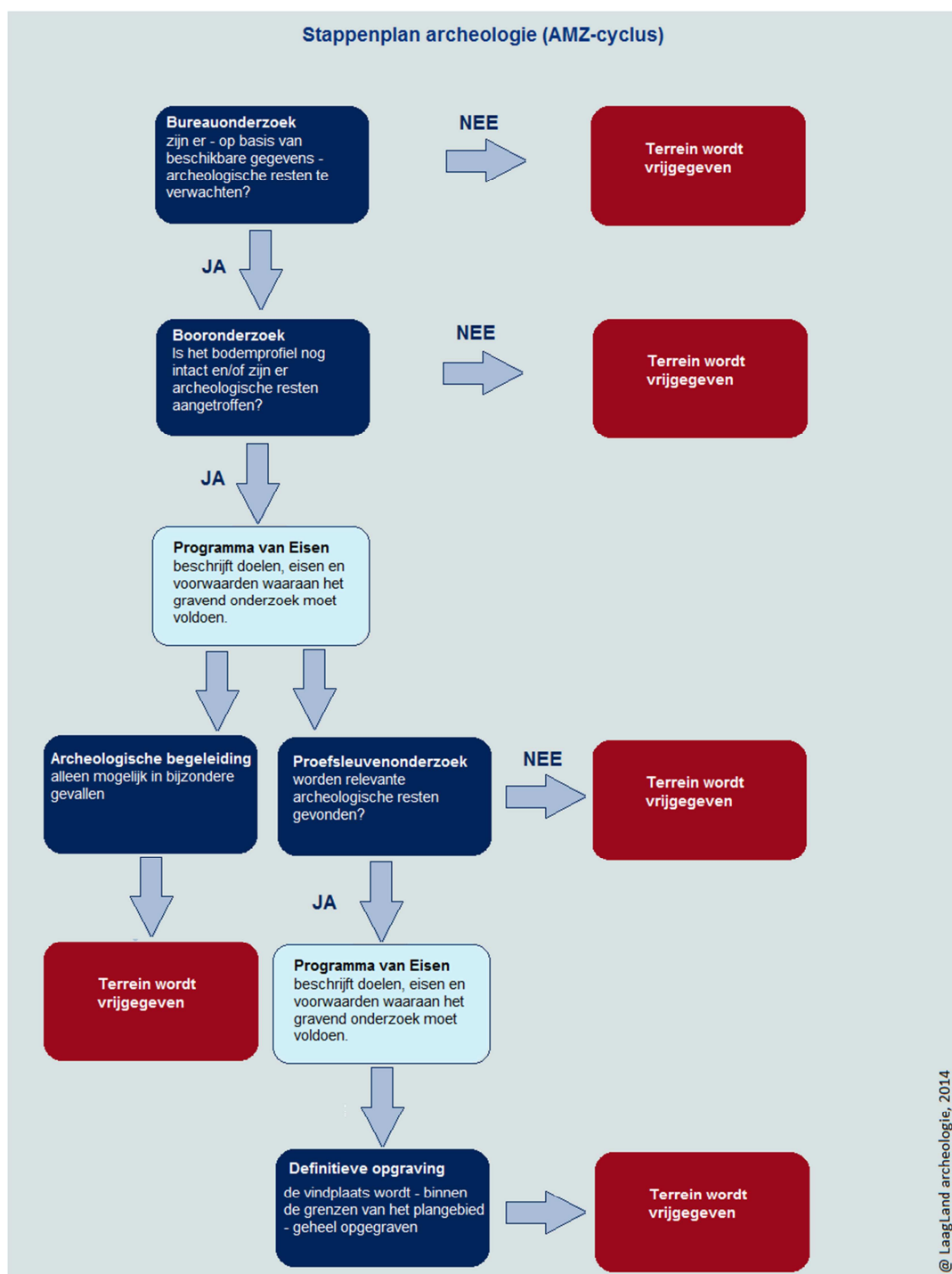
Kaart waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen. Bron: www.zoeken.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 27-11-2019

Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 27-11-2019

Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 27-11-2019

minuutplan (horigenkaart). Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 27-11-2019

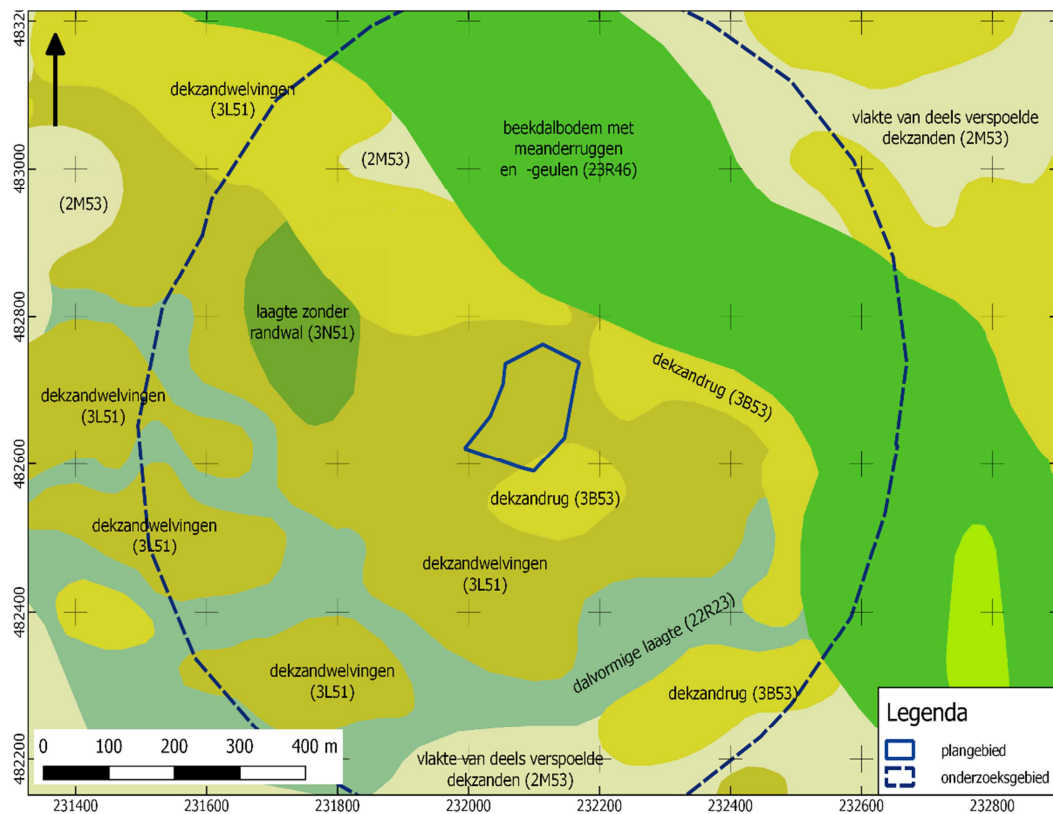
BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

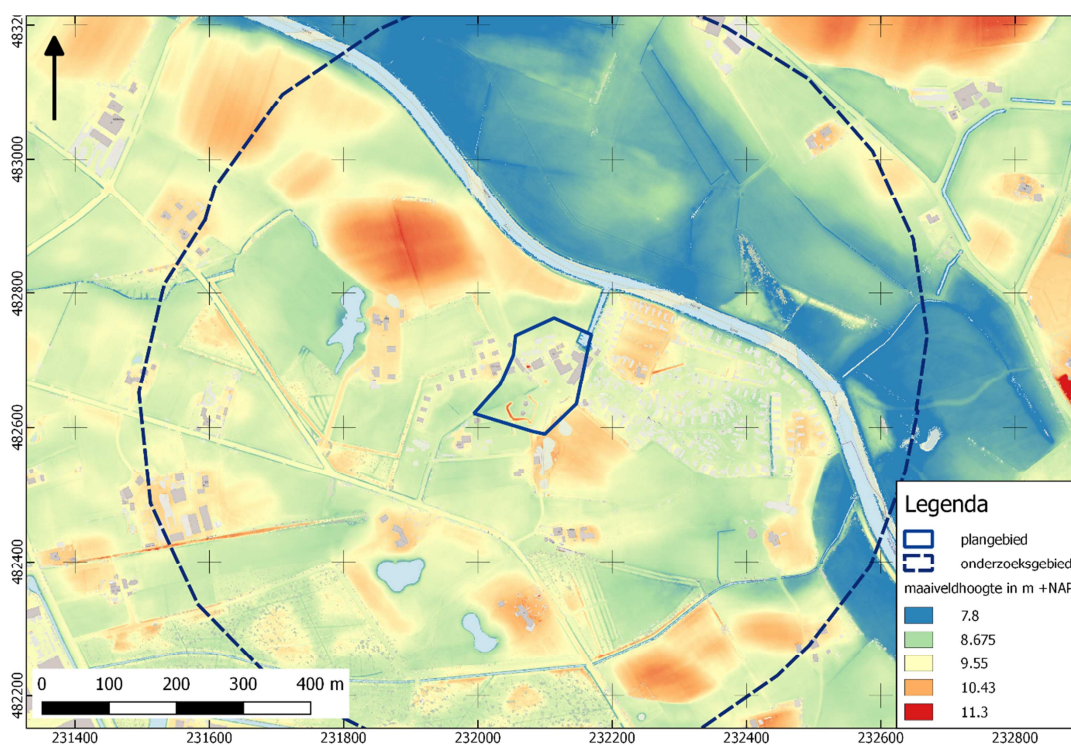
BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden			Datering	
Nieuwe tijd	C		-1795	
	B		-1650	
	A		-1500	
Middeleeuwen	Laat		-1250	
	Vol		-1050	
	vroeg	Ottoons	-900	
		Karolingisch	-725	
		Merovingisch	-450	
Romeinse tijd	Laat		-270	
	Midden		-70 na Chr.	
	Vroeg		-15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat		-250
		Midden		-500
		Vroeg		-800
	Bronstijd	Laat		-1100
		Midden		-1800
		Vroeg		-2000
	Neolithicum	Laat		-2850
		Midden		-4200
		Vroeg		-4900/5300
	Mesolithicum	Laat		-6450
		Midden		-8640
		Vroeg		-9700
	Paleolithicum	Jong		-35.000
		Midden		-250.000
		Oud		
@ Laagland Archeologie, 2014				

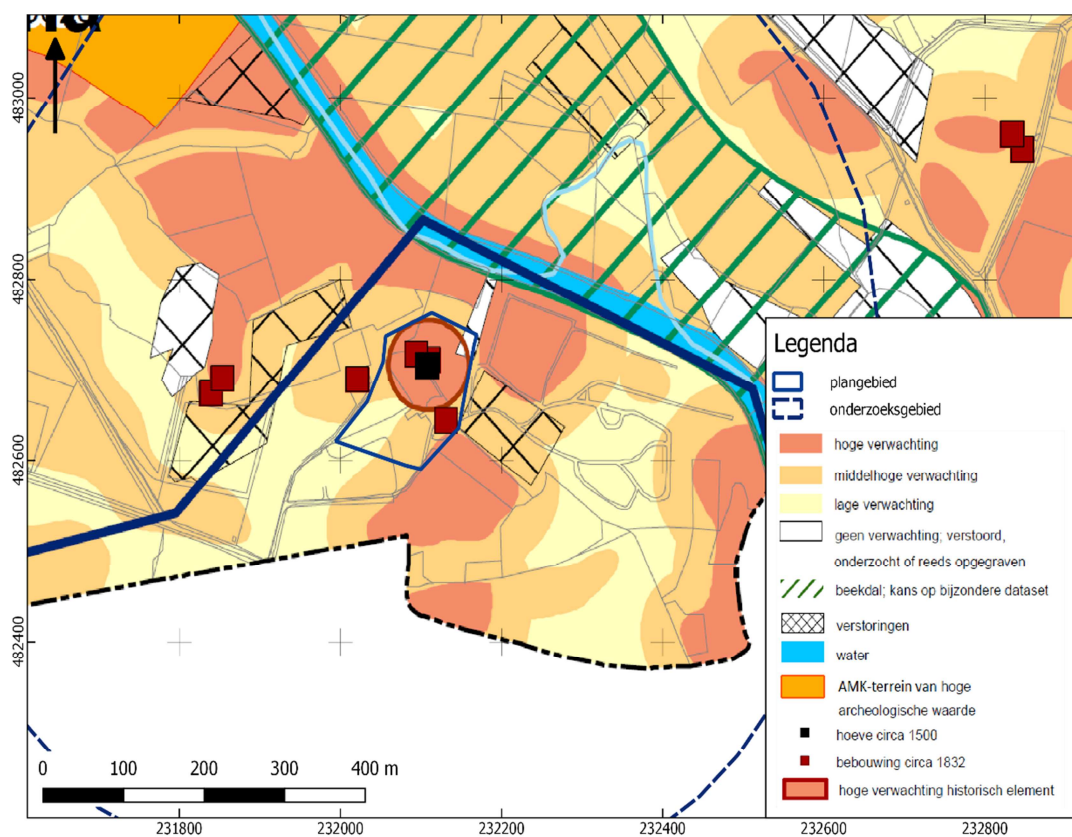
BIJLAGE 3 GEOMORFOLOGISCHE KAART

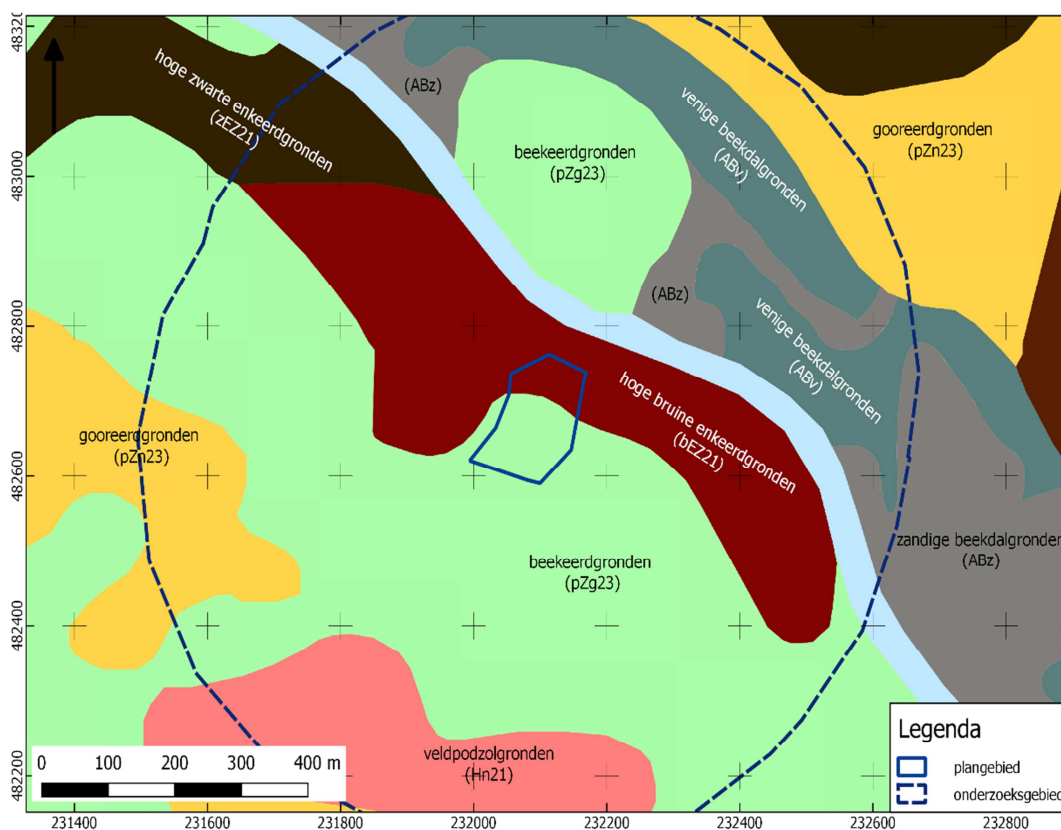
BIJLAGE 4 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

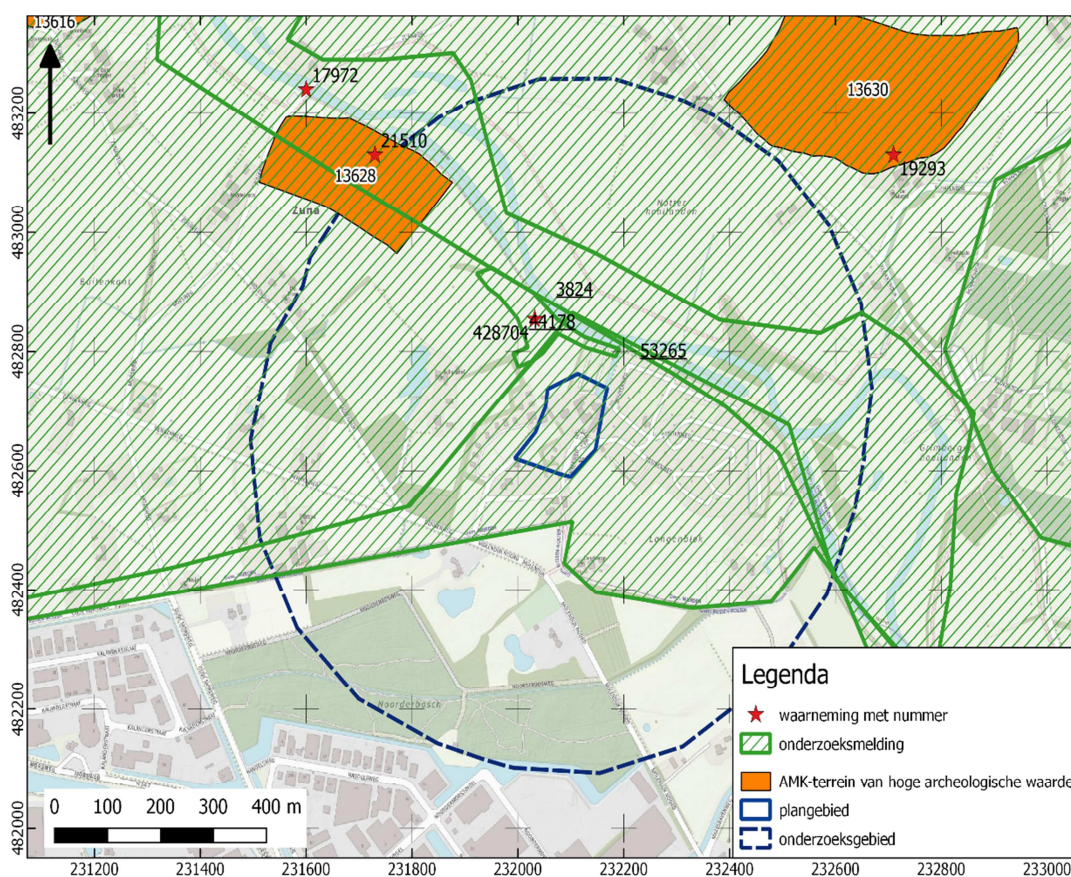
BIJLAGE 5 GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGSKAART

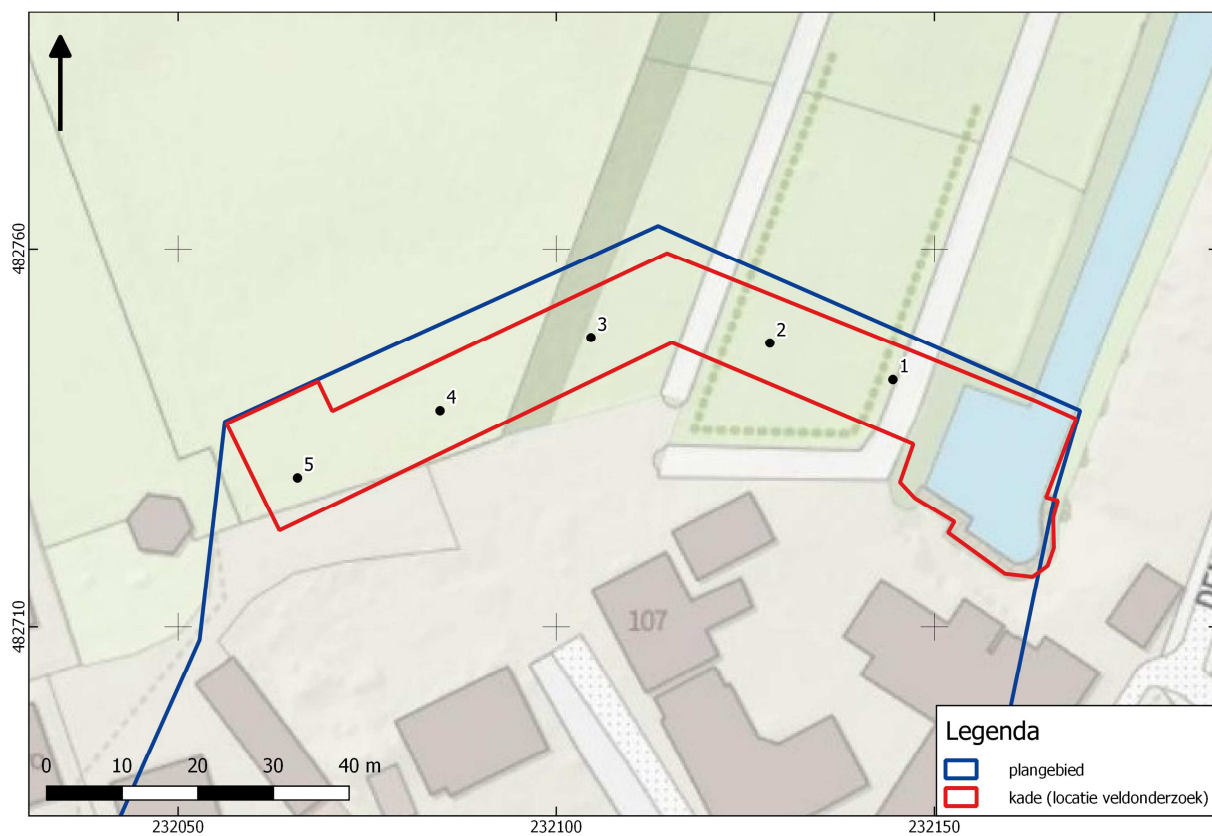
BIJLAGE 6 BODEMKAART

BIJLAGE 7 WAARNEMINGEN, AMK- TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

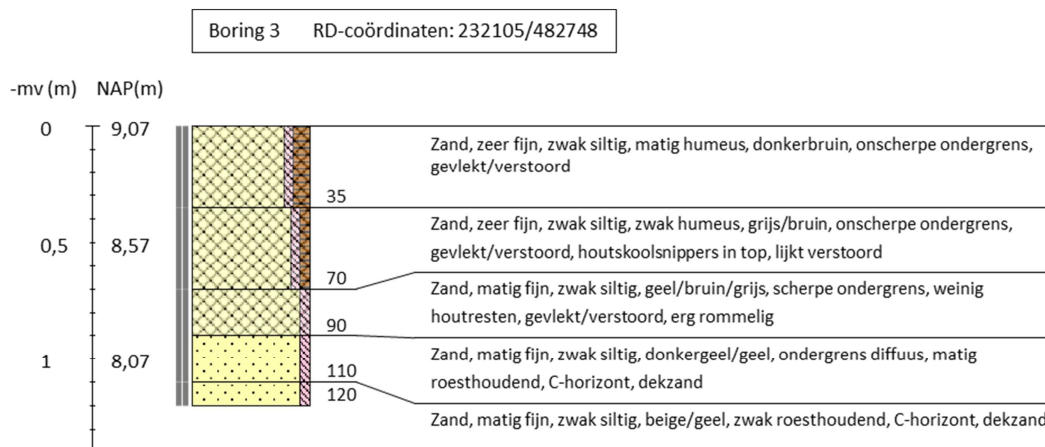
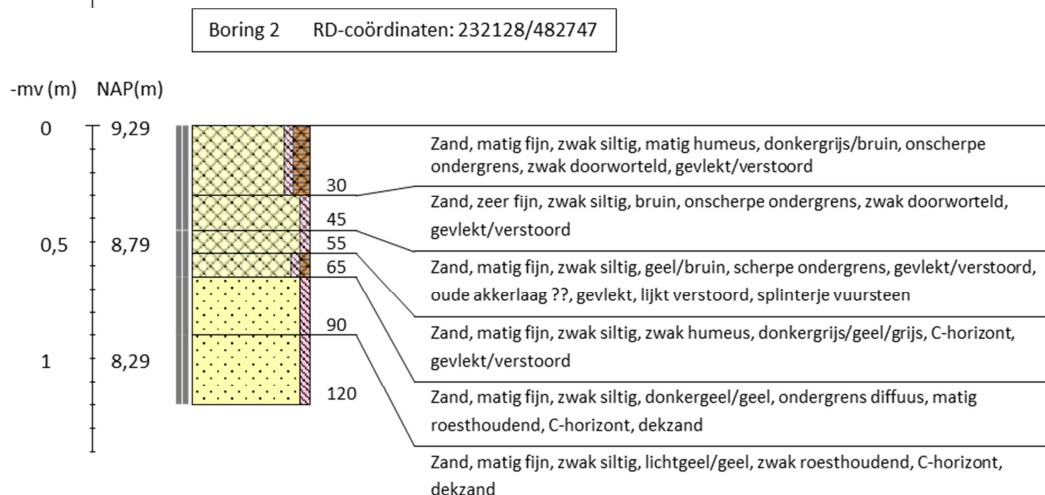
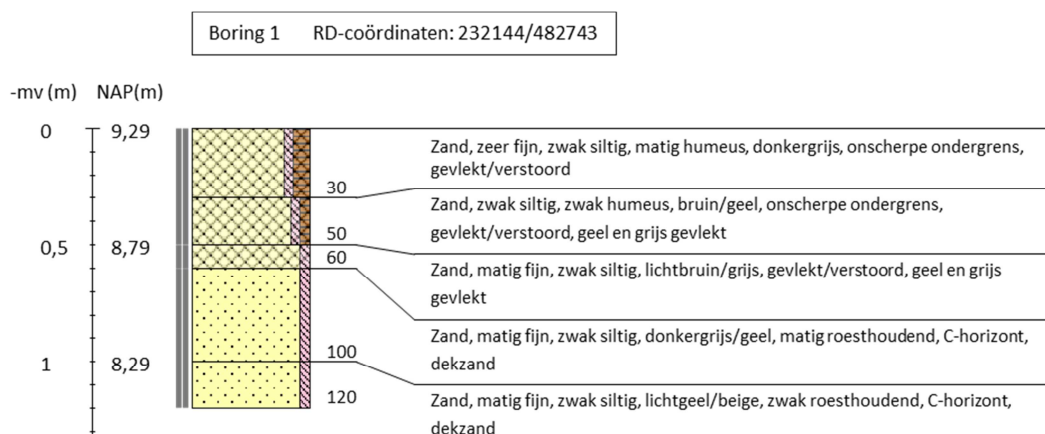

BIJLAGE 8 BOORPUNTENKAART VELDONDERZOEK

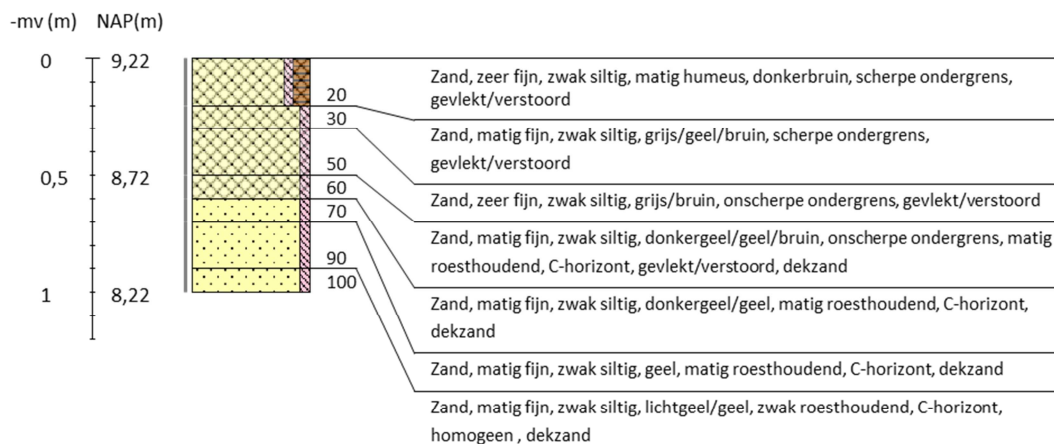

BIJLAGE 9 BOORSTATEN

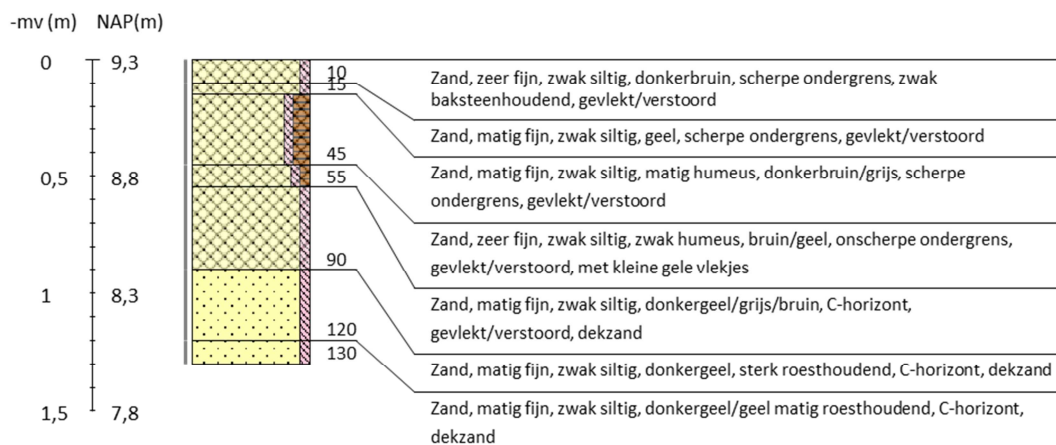
VELDONDERZOEK

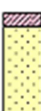
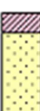
Boring 4 RD-coördinaten: 232085/482739

Boring 5 RD-coördinaten: 232066/482730

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)

Zand		Zand, zwak siltig
		Zand, matig siltig
		Zand, sterk siltig
		Zand, uiterst siltig
		Zand, kleilig

Veen		Veen, mineraalarm
		Veen, zwak kleilig
		Veen, sterk kleilig
		Veen, zwak zandig
		Veen, sterk zandig

Zandmediaan	uiterst fijn < 105 µm
	zeer fijn 105 - < 150 µm
	matig fijn 150 - < 210 µm
	matig grof 210 - < 300 µm
	zeer grof 300 - < 420 µm
	uiterst grof 420 - < 2000 µm
Zandsortering	goed gesorteerd D60/D10 < 1,8
	matig gesorteerd D60/D10 1,8 < 3
	slecht gesorteerd D60/D10 > 3

Boortype	Edelmanboor ø 7 cm
	Edelmanboor ø 10 cm
	Edelmanboor ø 12 cm
	Edelmanboor ø 15 cm
	Guts ø 2 cm
	Guts ø 3 cm
	Mechanische boor ø 10 cm
	Mechanische boor ø 12 cm
	Mechanische boor ø 15 cm
	Mechanische boor ø 20 cm

Klei		Klei, zwak siltig
		Klei, matig siltig
		Klei, sterk siltig
		Klei, uiterst siltig
		Klei, zwak zandig
		Klei, matig zandig
		Klei, sterk zandig

Grind		Grind, zwak zandig
		Grind, matig zandig
		Grind, sterk zandig
		Grind, uiterst zandig
		Grind, siltig

Inclusies/archeologische indicatoren	(resten van planten, wortels, schelpen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat)
	weinig < 1%
	matig 1-10%
	veel > 10%

Overige toevoegingen		zwak humeus
		matig humeus
		sterk humeus
		zwak grindig
		matig grindig
		sterk grindig

Begrenzing onderliggende laag	scherp overgangsgebied < 0,3 cm
	onscherp overgangsgebied 0,3 - < 3 cm
	diffuus overgangsgebied 3 cm - < 10 cm

Grondwaterstand	GHG
	GWG
	GLG

Leem		Leem, zwak zandig
		Leem, sterk zandig

Kalkgehalte	kalkloos	geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO ₃
	kalkarm	hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO ₃
	kalkrijk	zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO ₃

© Boorsten | - www.boorsten.nl